

М.М.Стадник,

доктор філософських наук, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

Євроінтеграційний процес: міжконфесійний діалог – пріоритетне завдання сучасної державної політики в галузі свободи совісті

Розвиток демократичних процесів, їх інтеграція, неможливі без орієнтації на ціннісні здобутки європейського співтовариства. Сучасні процеси соціального розвитку зумовлюють динамічний поступ релігійно-церковного життя в Україні. Українське суспільство - суспільство полі-конфесійне. На теренах України нині функціонує близько 35,5тис. релігійних організацій, котрі представляють понад 50 різних напрямів і течій. Ці цифри постійно збільшуються. Щільність на віросповідній карті країни спонукає суб'єктів релігійно-церковного простору шукати компроміс, апробувати шляхи мирного співіснування. Оскільки за оцінками Національної академії наук, інституту соціології, міжнародного фонду "Відродження" у 2011 році 69, 1 відсотки громадян України відносять себе до певної релігії або віросповідання (найвищі показники - Болгарія 80,3; Польща 90,7; Португалія 86,9; Кіпр 98,5 найнижчі показники - Чеська республіка 21, 2; Швеція 30,1; Нідерланди 40,9, Бельгія 41,8; Велика Британія 44,6) [1, с. 94]. Щодо відношення до певного віросповідання то 54,9 відсотків віруючих відносять себе до православної церкви, 7,1 до римо-католицької, 07 до протестантської. Українці релігійними себе визнали 49,1 відсотків (2005 році - 52,2). Найвищі показники релігійності - Кіпр 71,3; Польща 62,0; Словаччина 58,0 найнижчі показники релігійності - Чеська республіка 26,4; Швеція 34,6; Франція 36,0; Норвегія 37,3; Естонія 34,3; Велика Британія 39,3 [1, с. 95].

Соціологічні дослідження показують, що відвідують церкву щодня всього 0,6 відсотка віруючих, один раз на місяць 13,5 відсотки віруючих (найвищі показники Греція - 26,9; Іспанія 24,5; Хорватія 21,8, найнижчі показники Чеська республіка 3,4; Естонія 4,4; Велика Британія 5,6; Норвегія 5,8) [1, с. 98]. Відвідують українці церкву лише у релігійні свята 41,2 відсотки (найвищі показники Словенія 36,2; Іспанія 34,1; Болгарія 39,3 найнижчі - Велика Британія 12,1; Бельгія, Естонія 12,6; Чеська республіка 12,2) [1, с. 98].

За 20-ліття незалежності Української держави у міжконфесійних відносинах відбувся істотний поступ. Різкий перехід від моноідеологічної системи суспільних координат до світоглядно плюралістичного суспільства вимагає від церков і віруючих діяти згідно зі стандартами правової держави. Фундаментальною основою успішних зрушень стала притаманна українцям релігійна терпимість. Той факт, що представники української нації належать до однієї з найтоле-рантніших у конфесійному відношенні спільнот, підтверджується відповідними результатами соціологічних досліджень. Так, за

даними опитування, проведеного свого часу Київським міжнародним інститутом соціології та Центром "Соціальні індикатори", 71 відсоток респондентів повністю чи скоріше погоджуються з твердженням, що різні релігійні групи мають рівні права в Україні; 75 відсотків з тим, що необхідно поважати всі релігії. А у підготовлених Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова матеріалах стверджується, що у суспільній свідомості українських громадян превалюють точки зору, згідно з якими будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування" (43,1%) та "всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога" (24,8%).

Сучасна гуманітарна політика Української держави спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх релігійних організацій, утвердження суспільної терпимості та поваги між віруючими. Її засадничі принципи обумовили визнання статусу релігійних інституцій, сформульованого в міжнародних правових актах. Водночас правове врегулювання держано-конфесійних відносин й надалі залишається важливим напрямом державної політики, обумовлює пріоритет тих, підходів, які пройшли випробування сучасною суспільною практикою, стали стратегічним курсом демократичного розвитку держави та ознаками її здатності до європейської інтеграції.

Отже нині необхідний діалог між усіма сторонами трикутника "державна - суспільство - релігійні організації". В Україні спостерігається неспівмірність між кількісними та якісними показниками інституційного забезпечення міжконфесійного та міжцерковного діалогу. На українських теренах діють Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦРО), Рада представників християнських церков країни, Рада євангельських протестантських церков України, Українська міжцерковна рада, Всеукраїнська рада християнських церков, Рада представників духовних управлінь і центрів мусульман України тощо. Окрім того, в областях функціонують місцеві духовні ради. Однак ефективність роботи більшості перерахованих об'єднань є малопомітною або узагалі непомітною. Єдиною дійсно результативною структурою лишається ВРЦРО.

Одним з чинників конфліктогенності на релігійному ґрунті є конфесійна некомпетентність громадян. Це проблема глобального масштабу. Парламентська асамблея Ради Європи неодноразово зазначала у своїх резолюціях, що елементарна необізнаність з різними віросповідними течіями породжує стереотипи й упередженості в оцінці явищ релігійного життя. З подібною ситуацією зустрічаємось у сучасній Україні, коли знання про релігійні традиції світу фактично існують на рівні чуток, заангажованих заяв священнослужителів, статей "жовтої" преси. Не можна допустити спекуляцій довкола міжконфесійних відносин, які намагаються нав'язати громадянам образ України як цивілізаційно різномірної та розірваної країни.

Враховуючи вищевикладене, в контексті оптимізації міжконфесійних взаємодій у найближчій перспективі важливу роль має відігравати синхронізація

дій у трикутнику "держава - суспільство - релігійні організації" на основі рівноправних відносин Української держави з усіма церквами та віросповіданнями.

Ці та низка інших проблемних питань прописані у щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України. Пріоритетними напрямками державної політики у сфері забезпечення права на свободу совісті встановлення партнерських взаємовідносин із церквою (релігійними організаціями) у Посланні виокремлено публічно-управлінські ініціативи з боку держави та громадянського суспільства:

- Ініціативи держави:

- доопрацювання та прийняття Концепції державно-церковних відносин, що розроблена Міністерством юстиції України та іншим органами влади у співпраці з ВРЦРО;

- доопрацювання з урахуванням положень концепції нової редакції Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації", покликано забезпечити міжконфесійний мир і злагоду, рівне ставлення до всіх церков, недопущення релігійного фундаменталізму будь-якої спрямування;

- закріплення за релігійними організаціями права на заснування загальноосвітніх навчальних закладів; забезпечення викладання з вересня 2011 року у вищих навчальних закладах усіх форм власності академічного релігієзнавства як нормативної філософської дисципліни, а у середній школі - порівняльної історії релігій;

- задіяння дипломатичних механізмів для захисту національних інтересів у релігійно-церковній сфері, щоб забезпечити релігійні права і свободи українців, які стали трудовими мігрантами у країнах є (Португалія, Італія, Іспанія, Греція);

- недопущення використання міжконфесійних розбіжностей з приводу для втручання у внутрішні справи України [2, с. 59].

- Ініціативи громадянського суспільства:

- популяризація за допомогою ЗМІ ідеї, що релігії виступають ціннісною платформою, котра визначає поступ людської спільноти;

- організація національного діалогу між представниками релігійних конфесій та світськими лідерами для обговорення проблем розвитку культури, забезпечення суспільної толерантності та громадянського миру, збільшення авторитету України на міжнародному рівні;

- ініціювання діалогу між представниками різних релігійних традицій;

- здійснення перекладу священних текстів, сучасної теологічної літератури та забезпечення нею публічних бібліотек;

- заснування мережі дослідницьких центрів з питань міжконфесійної комунікації, створення доступних інформаційних ресурсів з метою об'єктивного та поглибленого висвітлення особливостей різних релігійних систем;

- розвиток релігійного туризму як дієвої платформи для зустрічі різних культурних світів [2, с. 59-60].

Загалом, оптимізму стосовно реалізації окреслених ініціатив додає той факт, що Верховна Рада України одним з перших міжнародних документів у 2010 році ратифікувала Конвенцію про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. Тим самим Україна підтвердила наміри наслідувати європейські демократичні традиції, готовність провадити рівноправний діалог з усіма зацікавленими сторонами, у тому числі релігійними організаціями.

Список використаних джерел

1. Головиха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами "Європейського соціологічного дослідження" 2 005-2007-2009-2011 / Є. Головаха, А. Горбачик. - К.: Інститут соціології НАН України, 2012. 119 с.

2. Модернізація України - наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. - К.: НІСД, 2011. - 432 с.